Arap Ali'nin Kanla Yazılan Ağıtı

Mağusa Limanı

Herkes biliyor türküyü. Genellikle neşeli ortamlarda çalınır, söylenir. Oysa "Mağusa Limanı" bir aşk şarkısı değil sömürgecilik taşına işlenmiş bir mühürdür. 1940'ların İngiliz Kıbrıs'ında, Mağusa rıhtımında çuval taşıyan Arap Ali adında bir liman hamalının, yedi askerin süngüleri altında nasıl öldürüldüğünün ve cesedinin "ibret olsun" diye iskeleye nasıl sürüklendiğinin tutanağıdır.

Hürrem Erman

Gece, Mağusa Limanı'na ağır ağır iner. Önce su kararır; sonra taşlar. Rıhtımın paslı demirleri, yorgun bir hayvan gibi soluk alır karanlıkta. Bir halat gerilir, gevşer, gerilir; gemilerin omurgaları suya kazınmış eski yaraları hatırlatırcasına gıcırdar. Liman, gündüzün içinde yapamadığı şeyi geceleri yapar: hatırlamayı.

Ve birisi, çok uzaklarda bir yerde; belki bir İstanbul meyhanesinde, belki Frankfurt'un kenar mahallesindeki bir Türk lokantasında, kadehini kaldırır, gözleri yarı kapalı, sesi yarı şakacı:

"Mağusa Limanı limandır liman…"

Şarkıyı bilmeyen yoktur ve fakat hikâyesini bilen, çok az.

Türküler tarihin en sadık şahitleridir. Tarih kitaplarının üstünü örttüğü, gazetelerin sansürlediği, devletlerin unutturmaya çalıştığı şeyleri türküler saklar. Bunu bir nakaratın içine, bir kafiyenin gölgesine, bir ezginin kıvrımına gizleyerek yaparlar. *"Mağusa Limanı"* da bunlardan biri. Bugün düğünlerde çalınır, meyhane sofralarında söylenir, ekseriyetle bir aşk şarkısı zannedilir. Oysa bu türkü, bir cinayetin tutanağıdır. Daha doğrusu: kayıt altına alınamamış bir cinayetin, halkın belleğinde tuttuğu ifadesidir.

Ne yazık ki türkü bir türkü değil bu kez; sömürge taşına işlenmiş bir mührüdür adeta. Bir adamın kanının kuruyup nakşa dönüştüğü, bir liman gecesinin uğultusu belki. *"Beni öldürende yoktur din iman"* diyen bir ses; on yıllar boyunca bu sözleri eğlenceyle, hatta neşeyle söyletmeyi başaran bir kültürün boğazında, hâlâ takılı duran bir balık kılçığı mahiyetinde takılır kalır! 1940'lı yılların Mağusa'sındayız; İngiliz tacının altında bir ada. Şehrin limanı gece gündüz işler; çuvallar gelir, çuvallar gider; demir, kömür, zeytinyağı, harnup. Bu yüklerin altına giren bedenler ise hep aynıdır: esmer, yorgun, sessiz. Ve bu bedenlerden biri Arap Ali'dir.

"Arap" lakabını teninin koyu rengine borçlu ama aslında bu durum ada coğrafyasında, güneşin emek üzerinde bıraktığı işareti. Genç yaşta evlenmiş, bir çocuğu olmuştur. Sırtında çuvalları taşıdığı saatler boyunca ne düşündüğünü bilmiyoruz; bilmemize de gerek yok zaten. Çünkü emeğin tarihi, düşüncelerin değil, omuzların tarihidir. Bir liman hamalının omzu, bir rönesans tasvirinden bile daha çok şey anlatabilir sömürge düzeni hakkında.

Bazı akşamlar Ali, bütün liman işçileri gibi, rıhtıma yakın bir meyhaneye gider. Bu meyhane bir kaçış değil, bir ritüeldir esasen; gündüzün ezdiği bedeni geceye taşımanın, ertesi gün yine taşıyabilmek için bedeni kendine döndürmenin töreni gibi.

Ve her gece, meyhaneye giden bir grup daha vardır, sömürgenin sembolü İngiliz askerleri! İngiliz üniformaları, taç kolonisinin gündelik dekorudur Mağusa'da; sokakta görseniz dönüp bakmazsınız belki ama meyhanede bir alanın işgali başkadır. Söz dalaşı nasıl başlar, hangi bakış kıvılcımı çakar, kim ilk kelimeyi söyler, bunlar artık önemli değil. Önemli olan, sömürge düzeninin bir meyhane masasında, çıplak ve perdesiz olarak görünmesidir: Efendi ve hizmetkâr, silahlı ve silahsız, dokunulabilir ve dokunulmaz.

